

Nr 237.

Av herr **Lindhagen**, om *ändringar i §§ 44 och 45 regeringsformen samt §§ 5, 6 och 7 successionsordningen m. m.*

Bland de fornlämningar, som anträffas i våra grundlagar, möter utom det monarkiska styrelsesättet bland annat den särställning, som i anslutning till detta styrelsesätt tillagts prinsar och prinsessor av det kungliga huset. Detta skulle ej betyda något, i fall dessa bestämmelser stodo kvar i författningen allenast såsom ett minnesmärke. Så är emellertid icke förhållandet. De verka i vår tid genom sin tillvaro på ett sätt, som strider mot dess anda och verkliga fördel. Så länge den monarkiska styrelseformen står kvar såsom ett kvarglömt fantom från det förflutna, får man därför ej underlåta att åtminstone småningom överflytta dess antikviteter till historiens museum samt bereda plats i nutiden för en livskraftigare ordning.

Det må betonas att någon skuld ej vilar på dessa befattningars innehavare. De uppfylla, åtminstone hos oss, oklanderligt, ofta förträffligt, de uppgifter och det tillvarelsesätt, som författningen och det folk, som stiftat den, kräva av dem.

De ifrågavarande stadgandena om prinsar och prinsessor återfinnas i följande paragrafer i grundlagarna:

Regeringsformen:

§ 44. Ingen prins av det kungliga huset, det vare sig kronprins, arvfurste eller furste, må gifta sig utan Konungens samtycke. Sker det ändock, have han förverkat arvsrätt till riket både för sig, barn och efterkommande.

§ 45. Varken Svea rikes kronprins och arvfurste eller prinsar av det kungliga huset skola hava något livgeding eller civilt ämbete; dock kunna efter gammalt bruk titlar av hertigdömen och furstendömen dem tilläggas, utan rättighet till de landskap, vilkas namn de bära.

Bihang till riksdagens protokoll 1916. 4 saml. 106 häft. (Nr 234—238.) 3

Successionsordningen:

§ 5. Prins av det kungliga huset må ej gifta sig utan Konungens vetskap och samtycke. Sker det ändock, have han förverkat arvsrätt till riket för sig, barn och efterkommande. Lag samma vare, om han, med eller utan Konungens samtycke och vetskap, tager till gemål enskild svensk eller utländsk mans dotter. Dock vare honom ej förment att med Konungens vetskap och samtycke taga gemål av svenska konungahuset, inom i svensk lag ej förbudna leder.

§ 6. Prinsessor av det kungliga huset må ej träda i gifte, utan Konungens vetskap och samtycke. Ej heller må det någonsin tillåtas med svensk man utom det kungl. huset.

§ 7. Prinsar och prinsessor av det kungl. svenska huset må ej anträda resa utrikes, utan Konungens vetskap och samtycke.

Trenne skäl tala för denna lagstiftnings upphävande såsom varande föråldrad.

För det första behöver knappast erinras, att lagstiftningen är ur allmänt mänsklig synpunkt förkastlig. I konung Oscar II:s diktamen till statsrådsprotokollet den 6 mars 1886 rörande apanage åt hertigen av Gottland uttrycker Konungen sin mening i detta avseende på följande sätt:

»Mina Söners anspråk äro ej stora, med avseende på vad de vänta av andra. Endast på sig själva ställa de stora fordringar. Hittills hava de uppfyllt alla rimliga anspråk. De hava avlagt ej blott nöjaktiga utan särdeles berömvärda student- och militärexamina samt tjänstgjort i underordnade militära grader. Men när mina Söner alltså underkastat sig prov och ansvar såsom andre unge svenske män, äga de då samma utsikter som dessa till en självständig ställning med avseende på utkomst och verksamhet? Ingalunda. Sveriges regeringsforms §§ 44 och 45, Norges grundlovs §§ 21 och 36 samt Successionsordningens § 5, inskränka deras medborgerliga frihet och rättigheter så i personligt som ekonomiskt hänseende; i politiskt äro de uteslagna från den enskilde männ tillkommande rösträtt och valbarhet. Internationella hänsyn pålägga dem även vissa band. De få ej, utan att förlora sin lagstadgade arvsrätt, genom enskilde giftermål följa en möjligen uppkommande hjärtats böjelse. De få ej bekläda civila ämbeten, ej heller resa vart de vilja, även sedan de äro myndiga, och på senare tider har det varit brukligt att de för sin militärtjänst ej erhålla gottgörelse, i vad form som helst, oaktat de i sin tjänst äro utsatta för lagligt ansvar såsom andra.»

I anslutning till denna diktamen väckte år 1886 i andra kammaren P. A. Siljeström och A. Magnusson från Östergötland, den senare med upprepande av en tidigare av honom i ämnet väckt motion, var för sig en framställning om revision av förenämnda grundlagsbestämmelser. Den förre motionären och i huvudsak även den andre hemställde där-

vid, att § 44 regeringsformen samt §§ 5, 6 och 7 i successionsordningen, måtte upphävas, och att i § 45 regeringsformen orden »eller civilt ämbete» måtte utgå. Förslagen vunno emellertid ej riksdagens bifall.

Säkerligen kommer att invändas emot ett förmänskligande av prinsars och prinsessors sociala ställning, att deras av grundlagen påbjudna ofrihet är oundgänglig för upprätthållande av kunglighetens konstitutionella uppgift sådan denna gått i arv till oss från förfäder. Denna som sagt i och för sig särdeles omtvistliga fördel uppväges dock vida av både den billighet, som göres gällande genom stadgandenas upphävande, och de uppenbara olägenheter, som vidlåda deras bibehållande.

Genom prinsars och prinsessors ovannämnda särställning befrämjas nämligen *för det andra* allmän enfald av såväl mänsklig som konstitutionell art. Författningen giver dessa medborgare en särställning ägnad att särskilt bland de styrande klasserna öka de senares servilism för artificiella auktoriteter och uppmuntra ett byzantinskt tänkesätt. På detta sätt vållar grundlagen själv skada och förargelse i mångahanda måtto för sunt förnuft och verkligt demokratiskt framåtskridande. För att ytterligare sätta kronan på ett sådant verk uppmuntrar lagen det gamla bruket att giva prinsar »titlar av hertigdömen och furstendömen», på det att den stora hopen måtte ännu mer tanklöst bländas av en prunkande kostymering.

Slutligen och *för det tredje* verka dessa stadganden direkt skadligt i politiskt avseende.

Det kan icke vara annat än till stor skada för de folkliga fredssträvandenas inflytande i utrikespolitiken och folkets kamp mot krigskulturen, att den blivande statschefen och hans söner uppfostras uteslutande till militära yrkesmän och såsom sådana komma att i sin tillvaro dvaljas företrädesvis i militärväsendets atmosfär. Tillåtelsen för prinsar att ägna sig åt militärt yrke, men icke åt civil anställning har ur olika synpunkter föranlett framställningar vid många tillfällen inom riksdagen och senast år 1903 genom en motion av Adolf Hedin. Särskilt har man då fäst sig vid det skadliga inflytandet av dessa ensidiga militära yrkesutbildningar både ur ovannämnda allmänna synpunkt som även genom tillskapandet understundom av vad man kallat en hovmilitarism, som inverkade menligt på befordringsväsendet inom hären och flottan.

Vanligen har man sökt botemedlet genom att ifrågasätta borttagandet av förbudet för prinsar att innehava civilt ämbete, såsom ock i den förenämnda motionen förordades. Fråga kan dock vara, om

detta i tillämpningen skall kunna åstadkomma någon så stor skillnad. En huvuduppgift måste vara att det civila och fredliga samhället en gång kommer att trona även på samhällets högsta topp, och såsom ett bidrag att för detta ändamål skapa en civil statschef skulle det snarare vara påkallat att i författningen medgiva prinsar rättigheten att innehava civilt ämbete men förbjuda dem att innehava militär befattning. Skall emellertid stadgandet om att prinsar ej må hava civilt ämbete bibehållas, bör och måste detta förbud utsträckas framför allt till de militära befattningarna. Det sämsta stadgandet är det nuvarande. Det principiellt riktigaste åter är intet stadgande. Men av ovannämnda skäl är det särskilt angeläget att nu bryta plägseden av prinsars uppfostran till krigare samt förbjuda dem innehava militär befattning.

Även giftermålsparagraferna kunna leda till utrikespolitiska vanskligheter. Det är icke blott minst sagt egendomligt i vår tid att en regerande svensk konung enligt lag *faktiskt* måste vara förmäld med en utländsk furstinna. Lätt kan det ock genom en sådan tvångslagstiftning inträffa politiska komplikationer, som helst bort undvikas.

På grund av vad sålunda anförts hemställas,

att riksdagen måtte för sin del, *dels* upphäva vad 44 § regeringsformen samt 5 och 6 §§ successionsordningen innehålla rörande prinsars och prinsessors giftermål och de förres förverkande av arvsrätt till riket samt likaledes vad § 7 successionsordningen stadgar om prinsars och prinsessors utrikes resor, *och dels* beträffande 45 § regeringsformen upphäva rättigheten att tilldela prinsar titlar av hertigdömen och furstendömen och likaså förbudet för dem att innehava civilt ämbete samt i stället förbjuda dem att hava någon militär befattning;

eller ock, om detta ej kan omedelbart bifallas, hos Konungen begära förslag i dessa ämnen till 1917 års riksdag.

Stockholm den 18 mars 1916.

Carl Lindhagen.